

Statens Landbruksforvaltning
Ved Håvard Mjelde
Postboks 8140
0033 Oslo

Deres ref.:

Vår ref.: 2005/1225
MAO-M1 HSTO 411.2

Saksbeh.: Hege Stokmo

Dato: 04. oktober 2005

■ **Konkurranseloven § 9 e – bestemmelse om kredittid ved levering av rå melk i forskrift om markedsregulators forsyningsplikt innenfor melkesektoren**

Konkurransetilsynet viser til brev av 7. september 2005 fra Synnøve Finden ASA (Synnøve Finden) hvor det anmodes om at tilsynet med hjemmel i konkurranseloven § 9 e påpeker overfor Statens landbruksforvaltning (SLF) og Omsetningsrådet de konkurranseregulerende virkninger av gjeldende regler om betalingsbetingelser ved leveranser av rå melk fra TINE BA (TINE). Nærmere bestemt gjelder klagen bestemmelsen om at fakturering med 10 dagers kredittid skjer fortløpende fra TINE etter hver leveranse av rå melk til meieriselskap, jf. § 11 i forskrift av 5. desember 2003 nr 1602 om markedsregulators forsyningsplikt innenfor melkesektoren (forsyningspliktforskriften). Kopi av brevet fra Synnøve Finden følger vedlagt.

Konkurranseloven

Konkurransetilsynet skal i henhold til konkurranseloven § 9 første ledd føre tilsyn med konkurransen i de forskjellige markeder. Herunder skal tilsynet i henhold til bestemmelsens bokstav e påpeke konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak, eventuelt ved å fremme forslag med sikte på å styrke konkurransen og lette adgangen for nye konkurrenter. Det fremgår av loven at dersom Konkurransetilsynet krever det, skal det organ som forestår tiltaket, svare Konkurransetilsynet innen en nærmere angitt frist. I svaret skal det blant annet redegjøres for hvordan konkurransemessige hensyn vil bli ivarettatt.

Ifølge § 2 i forskrift om unntak for samarbeid mv. innen landbruk og fiske innebærer unntaket at forbudene i konkurranseloven §§ 10 og 11 ikke kommer til anvendelse på avtaler, beslutninger, samordnet opptreden mellom, eller ensidige handlinger foretatt av primærprodusenter eller deres organisasjoner som er i samsvar med:

- a) lov eller forskrift som regulerer produksjon eller omsetning av landbruks- og fiskeriprodukter, eller

- b) avtale mellom staten og næringsorganisasjoner som regulerer produksjon eller omsetning av landbruks- og fiskeriprodukter.

Bestemmelsen om kredittid på 10 dager er fastsatt i forskrift hjemlet i omsetningsloven, noe som innebærer at TINE kan fastsette kredittid på 10 dager uten at det uansett vil falle inn under forbudene i konkurranseloven.

Bakgrunn

Forsyningspliktforskriften er fastsatt av Omsetningsrådet. Sekretariatsfunksjonen for Omsetningsrådet er lagt til Statens Landbruksforvaltning (SLF).

Hovedformålet med forsyningspliktforskriften er å sikre alle meieriselskaper som deltar i prisutjevningsordningen for melk, tilgang på råvarer til like vilkår, jf. forskriftens §§ 3 og 4.

Grunnen til at TINE som markedsregulator er pålagt slik forsyningsplikt, er selskapets sterke kontroll over forsyningen av melkeråvare i Norge. Ifølge blant annet Landbruksdepartementets høringsnotat av 2. september 2003 om forslag til endringer i markedsordningen for melk, er tilgang på råvare ansett som avgjørende for å bidra til økt konkurranse i den videre foredlingen av meierivarer

Forsyningspliktforskriften § 11 regulerer hvordan fakturering og oppgjør mellom TINE som markedsregulator og kjøperne av rå melk foregår. Av bestemmelsen fremgår det at fakturering med 10 dagers kredittid skjer fortløpende fra TINE etter hver leveranse, og oppgjør skjer direkte mellom markedsregulator og det enkelte meieriselskap (Synnøve Finden, Q-Meieriene, Normilk med flere), ut fra levert volum.

Det følger av dette at Synnøve Finden, dersom de faktureres i henhold til forsyningsforskriftens bestemmelser, betaler TINE for levert rå melk senest 10 dager etter leveranse.

Ifølge Synnøve Finden betaler TINE sine egne bønder for leveranse per 25-30 dager. TINE har på sin side informert om at utbetaling til melkebøndene skjer per 8. i hver måned, noe som gir en gjennomsnittlig kredittid på 20 dager. Synnøve Finden hevder at tidsdifferansen mellom selskapets betaling til TINE og TINEs utbetaling til bonde gir TINE en likviditets- og konkurransefordel i forhold til de uavhengige aktørene i meierisektoren.

Synnøve Finden viser videre til at det er særskilte forhold knyttet til produksjon av gul ost som er av betydning for saken. Produksjonstiden for vanlig gul ost er 6-12 uker på grunn av modningstid med videre. Det betyr at det går over 40 dager før Synnøve Finden kan få solgt videre varen som er relatert til råvarekjøpet. Videre må Synnøve Finden følge vanlig faktureringspraksis i detaljhandelen, noe som skal være å gi kjedene en kredittid på 30 dager. Synnøve Finden hevder de ut fra dette har en kredittbinding på minimum 70 dager før selskapet mottar inntekter fra ostesalget, noe som bidrar til en vanskelig finansiell og likviditetsmessig situasjon.

Synnøve Finden mener at tidspunktet for betaling av råvaren er viktig å koordinere med de generelle betalingsbetingelser for ferdigvare slik at ikke også denne asymmetrien akkumuleres på toppen av nødvendig kapitalbinding i modningslageret.

Som følge av ovennevnte forhold anmodes derfor tilsynet om å påpeke overfor Omsetningsrådet og Statens landbruksforvaltning, at kredittiden i forsyningsforskriftens § 11 endres fra 10 til 30 dager for å unngå konkurranseregulerende virkninger av Omsetningsrådets fastsettelse av kredittid.

SLF om fastsettelse av kredittid

Konkurransetilsynet har fått opplyst fra SLF at det fremgår av forarbeidende til forsyningsforskriftens § 11 at bestemmelsen om kredittid på 10 dager er ment som en minstefrist hvor TINE kan avtale lengre kredittid til gunst for aktørene.

Videre er det opplyst om at Omsetningsrådets vedtak om 10 dagers kredittid ble fattet på grunnlag av sekretariatets vurdering av at en slik kredittid var i overensstemmelse med det som ble praktisert av markedsregulatorer i andre sektorer. Norsk Kjøtt praktiserer en kredittid i henhold til forsyningsplikten på 4-5 dager, Prior 10-14 dager og Felleskjøpet 10 dager.

SLF viser også til at det med innføringen av den nye markedsordningen for melk i 2004 ble etablert en separasjon mellom leveranser av melk som råvare og den videre foredlingen av meierivarer, og det ble foretatt et administrativt og regnskapsmessig skille i TINE. SLF sier at dagens faktureringsrutiner er slik at Tine Industri faktureres umiddelbart for de leveranser de mottar av Tine Råvare, og at selskapet derfor vanskelig kan ha konkurransefortrinn i form av likviditetsfordeler.

Konkurransetilsynets vurdering

Konkurransetilsynet legger til grunn at hensikten med TINEs forsyningsplikt for melkeråvare er å legge til rette for økt konkurranse i meierisektoren. Utgangspunktet er at det har vist seg vanskelig for de mindre aktørene å få fotfeste i markedet, blant annet på grunn av TINEs kontroll over tilgangen på råvare. TINE har, som et stort konsern med virksomhet innen hele spekteret av meieriprodukter, ikke de samme likviditetsmessige og økonomiske problemer som de mindre konkurrentene. For TINEs konkurrenter er det ikke bare prisen på melkeråvare som har betydning for evnen til å kunne konkurrere, men også de øvrige leveringsvilkår som kredittid og når varen blir levert.

Etter det tilsynet har fått opplyst fra TINE og Synnøve Finden og slik vi forstår Normilks høringsuttalelse av 15. oktober 2003, har ikke en kredittid på 10 dager vært praktisert av TINE tidligere. En kredittid på 10 dager er ifølge Synnøve Finden og Normilk også 20 dager kortere enn den kredittid som selskapenes kunder innen dagligvare og industri oppnår. Tilsynet antar at kredittid er et forhandlingsspørsmål mellom leverandørene av meieriprodukter og kundene, noe som tilsier at kredittiden kan variere med forhandlingsstyrken til de ulike aktørene. Tilsynet kjenner ikke til om TINE som følge av sin forhandlingsstyrke oppnår gunstigere kredittidsvilkår overfor sine kunder enn de mindre konkurrentene.

Konkurransetilsynets kan heller ikke utelukke at TINE oppnår en likviditetsfordel i forhold til sine konkurrenter som følge av at TINE betaler melkebøndene per 25-30 dager (ifølge SLF) og eventuelt mottar betaling for råvare fra meieriselskaper per 10 dager. En slik likviditetsfordel kan fungere som et konkurransefortrinn.

SLF og TINE hevder at selskapet ikke oppnår en slik likviditetsfordel på grunn av det foreliggende administrative og regnskapsmessig skillet mellom TINE Råvare og TINE Industri, samt dagens faktureringsrutiner mellom de to avdelingene i TINE BA. Uansett vil en eventuell fordel tilfalle TINE Råvare og utbetales til bøndene. Det vertikale skillet mellom råvarehåndtering og foredlingsvirksomhet i TINE, den såkalte brannmuren, er regulert i avtale mellom TINE BA og SLF. Det er SLF som kontrollerer at avtalen om separert virksomhet overholdes.

Konkurransetilsynet vil peke på at et administrativt og regnskapsmessig skille mellom TINE Råvare og TINE Industri ikke i seg selv bidrar til å fremme konkurransen i markedet, men skillet gjør det enklere å kontrollere og overvåke at TINE ikke favoriserer egen virksomhet.

Konkurransetilsynet har tidligere uttalt at et regnskapsmessig skille ikke vil endre TINEs eller mer generelt en dominerende aktørs incentiver når det gjelder markedsatferd, herunder å diskriminere mellom egen virksomhet og andre aktører med hensyn til vilkår og priser. Det er derfor sentralt at SLF følger opp skillet.

På bakgrunn av ovennevnte ber Konkurransetilsynet om at Statens landbruksforvaltning og Omsetningsrådet vurdere om kredittiden nedfelt i forsyningspliktforskriften § 11 bør forlenges til 30 dager. Dette synes å være bedre i samsvar med kredittid som normalt gjelder mellom leverandører og kunder i denne bransjen og i næringslivet generelt, og som i tillegg er i samsvar med hva som er blitt praktisert av TINE til i dag. En slik endring vil også bidra til å utligne en eventuell likviditetsfordel for TINE. I den sammenheng bør det vurderes om det regnskapsmessige og administrative skillet sikrer at konkurranse skjer på like vilkår mellom aktørene i det relevante marked.

Med hilsen

Lasse Ekeberg (e.f.)
avdelingsdirektør

Hege Stokmo
rådgiver

Vedlegg: Simonsen og Føyens brev med vedlegg av 7. september 2005 til Konkurransetilsynet.

Kopi: Simonsen Føyen, Postboks 6641 St. Olavs Plass, 0129 Oslo
Tine BA, Postboks 25, 0051 Oslo
Fornyings- og administrasjonsdepartementet ved Steinar Hauge,
Postboks 8004 Dep., 0030 Oslo